

تدبر در ساحت جامعه

www.ketab.ir

سرشناسه:	اخوت، احمد رضا، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پدیدآور:	تدبیر در ساحت جامعه/ نویسندگان احمد رضا اخوت، مریم قاسمی؛ تهیه کننده مدرسه دانشجویی قرآن و عترت (ع)
مشخصات نشر:	تهران: نشر قرآن و اهل بیت نبوت (ع)، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری:	۵۰۹ ص. جدول، نمودار.
فروست:	... مجموعه کتب «بنیادی» حوزه «جامعه».
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۷۷۱۸-۰۸-۲
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۵۰۱-۵۰۳.
مندرجات:	نماینه.
موضوع:	اسلام و مسائل اجتماعی
شماره افزوده:	قاسمی، مریم، ۱۳۶۲ -
شماره افزوده:	دانشگاه تهران، مدرسه دانشجویی قرآن و عترت (ع)
بندی کنکره:	۱۳۹۲ ت ۴۳۳ الف/ BP۲۳۰
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۴۸۳
شماره کتابخانه:	۲۴۷۷۵۷۸

تدبیر در ساحت جامعه از مجموعه کتب «بنیادی» حوزه «جامعه»

نویسندگان: احمد رضا اخوت و مریم قاسمی
ناشر: انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت (ع)
مشخصات ظاهری: چاپ اول، ۱۳۹۲
قیمت: ۳۳۰/۰۰۰ ریال

مراکز پخش:

- مدرسه دانشجویی قرآن و عترت، دانشگاه تهران
تهران، بلوار کشاورز، خیابان ۱۶ آذر پلاک ۲۵، طبقه ۲
تلفن: ۰۲۱-۸۸۹۶۸۳۰۹

www.QuranEtratSchool.ir

- انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت، علوم الاسلام
تهران، میدان انقلاب، بالاتر از کوچه رهنما، پلاک ۱۴۳۷، طبقه ۳
تلفن: ۰۲۱-۸۸۵۳۶۷۹۵

- انتشارات کتاب فردا
قم، بلوار بسیج، کوچه ۳۰، پلاک ۶
تلفن: ۰۲۵۱-۷۷۴۶۹۹۲

۱۵	دیباجه: نهضت تولید علم مبتنی بر قرآن
۲۱	سخن آغازین
۲۳	سخن آغازین
۲۹	مروری بر معنای تدبیر
۳۰	تدبیر در ساحت جامعه
۳۱	نقش تدبیر در ساحت جامعه
۳۴	خصوصیات تدبیرکننده اجتماعی
۳۴	وصف قرآن از تدبیرکنندگان اجتماعی
۳۵	چگونگی تدبیر در ساحت جامعه
۳۹	فصل اول: تدبیر در عناصر ارتباط
۴۳	۱. نقش‌ها
۴۴	۱-۱. نقش ذکر و انثی
۴۵	مفهوم ذکر و انثی
۵۰	غایت در ذکر و انثی
۵۱	۱-۲. تدبیر در سایر عناوین مربوط به زن و مرد (رجال و نساء)
۵۲	بررسی ویژگی‌های رجال و نساء و امرأة در قرآن

جمع‌بندی واژه‌های مربوط به زن و مرد در قرآن

بررسی غایت نقش‌های اجتماعی زن و مرد

۳-۱. بررسی غایت نقش نبی

۲. رابطه‌ها

۱-۲. تدبیر در رابطه زوجیت

مفهوم زوجیت در انسان

بررسی غایت زوجیت در انسان

۲-۲. تدبیر در روابط خانواده

بررسی مفاهیم روابط خانوادگی در قرآن

بررسی غایت روابط حاکم در خانواده

۳-۲. بر در رابطه خویشاوندی

رسی غایت در روابط خویشاوندی

۴-۱. تدبیر در رابطه برتری

بررسی غایت در رابطه برتری

۵-۲. تدبیر در رابطه غایت

بررسی غایت در رابطه غایت

۶-۲. تدبیر در رابطه قومیت

بررسی غایت در رابطه قومیت

۷-۲. تدبیر در رابطه رسول و قوم

۸-۲. تدبیر در رابطه امام و قوم

۳. تدبیر در محل تحقق روابط

۱-۳. ارجام

۲-۳. بیت

۳-۳. مسجد

۴-۳. بلد، قریه و مدینه

۵-۳. اصلااب و ارجام

۴. سفر، حضر و هجرت

۵. حیات طیبه، غایت عناصر ارتباط

فصل دوم: تدبیر در حرکت‌های اجتماعی

۱. اصول حاکم بر حرکت‌های اجتماعی

۱-۱. اصل جهت حرکت

۲-۱. اصول مقدمات حرکت

الف. اصل وجود انسان در قالب نقش و رابطه

ب. اصل وجود موضوع مشترک

ج. اصل وجود قابلیت و استعداد

۱۶۷	د. اصل وجود امکانات
۱۶۹	۱-۳. اصول پروزات حرکت‌های اجتماعی
۱۶۹	الف. اصل جنس و نوع حرکت‌های اجتماعی
۱۷۵	ب. اصل حالات و وصف‌های حرکت
۱۷۷	ج. اصل عنصر زمان در حرکت‌های اجتماعی
۱۷۸	د. اصل آشکار و نهان بودن حرکت‌های اجتماعی
۱۸۰	۱-۴. اصول نتایج حرکت‌های اجتماعی
۱۸۰	الف. اصل جنس نتیجه
۱۸۰	ب. اصل طول مدت نتیجه‌زایی
۱۸۱	ج. اصل نوع نتیجه
۱۸۱	د. اصل کیفیت و گزاینده
۱۸۱	هـ. نتیجه‌هایی از نتایج حرکت‌های اجتماعی
۱۸۳	مروری بر اصول مربوط به حرکت اجتماعی
۱۸۴	۲. هدایت در حرکت اجتماعی
۱۸۶	۱-۲. مراحل تفکر اجتماعی برای حرکت
۱۸۷	۲-۲. مراحل تعقل اجتماعی برای حرکت
۱۸۸	۲-۳. مراحل بصیرت برای حرکت
۱۸۹	۲-۴. مراحل قیام برای خدا
۱۹۹	۳. اصول و مهارت‌های به کارگیری «عناصر هدایت اجتماعی»
۲۰۳	۳-۱. اصول و مهارت‌های قیام
۲۱۳	۳-۲. اصول و مهارت‌های بصیرت
۲۲۱	۳-۳. اصول و مهارت‌های تعقل در روابط و حرکت‌های اجتماعی
۲۳۴	۳-۴. اصول و مهارت‌های تفکر اجتماعی
۲۴۱	فصل سوم: تدبیر در انواع جامعه
۲۴۴	۱. انواع جامعه، محصول برآیند حرکت‌های اجتماعی
۲۴۵	۲. ویژگی‌های جامعه توحیدی
۲۴۶	۱-۲. جامعه توحیدی حضرت آدم علیه السلام
۲۵۰	۲-۲. جامعه توحیدی حضرت نوح علیه السلام
۲۵۳	۲-۳. جامعه توحیدی حضرت ابراهیم علیه السلام
۲۵۶	۲-۴. جامعه توحیدی حضرت موسی علیه السلام
۲۶۰	۲-۵. جامعه توحیدی حضرت عیسی علیه السلام
۲۶۶	۲-۶. جامعه توحیدی محمدی - ص (علیه السلام)
۲۶۷	الف. وجود مبارک و مقدس و ممتاز رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)
۲۶۸	ب. وجود مبارک اهل بیت عصمت علیهم السلام
۲۶۹	ج. وجود قرآن

- ۲۶۹ د. ارائه توحید ناب
- ۲۷۰ هـ. اسلام دارای همه امتیازات شرایع قبل
- ۲۷۰ و. وجود شریعت کامل
- ۲۷۰ ز. فراگیر شدن دین در سراسر جهان
- ۲۷۱ ح. رهروانی خالص و مثال زدنی
- ۲۷۱ ط. تحقق پایدار جامعه توحیدی
- ۲۷۲ ۳. ویژگی‌های جامعه مبتلا به کفر، ظلم و شرک
- ۲۷۷ ۱- جامعه غیرتوحیدی قوم حضرت ابراهیم علیه السلام
- ۲۷۷ ۱-۳. جامعه غیرتوحیدی قوم حضرت نوح علیه السلام
- ۲۷۸ ۳-۳. جامعه غیرتوحیدی قوم حضرت هود علیه السلام
- ۲۷۸ ۳-۴. جامعه غیرتوحیدی قوم حضرت صالح علیه السلام
- ۲۸۰ ۵-۱. جامعه غیرتوحیدی قوم حضرت لوط علیه السلام
- ۲۸۰ ۶-۱. جامعه غیرتوحیدی قوم حضرت شعیب علیه السلام
- ۲۸۰ ۳-۷. ویژگی‌های اختصاصی کفر، شرک و ظلم در جامعه حضرت رسول صلی الله علیه و آله
- ۲۸۱ ۴. جامعه مبتلا به جاهلیت
- ۲۸۲ ۴-۱. ویژگی‌های جاهلیت اولی
- ۲۸۳ ۴-۲. ویژگی‌های جاهلیت ثانی (از گشت به عقاید و اعمال باطل در شکل جدید)
- ۲۸۴ ۴-۳. جاهلیت اولی و ثانی در زمان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله
- ۲۸۹ ۵. تغییرات جوامع
- ۲۹۲ ۵-۱. فتنه مکی
- ۲۹۴ ۵-۲. فتنه مدنی
- ۳۰۴ ۶. نمونه‌هایی از شاخص‌های حق و باطل حرکت‌های اجتماعی جامعه
- ۳۰۵ ۱-۶. شاخص‌ها بر اساس سوره مبارکه «فجر»
- ۳۱۱ ۲-۶. شاخص‌ها بر اساس سوره مبارکه «مطففین»
- ۳۱۴ ۳-۶. شاخص‌ها بر اساس سوره مبارکه «ماعون»
- ۳۱۶ ۴-۶. شاخص‌ها بر اساس سوره مبارکه «همزه»
- ۳۱۷ ۵-۶. شاخص‌ها بر اساس سوره مبارکه «تکاثر»
- ۳۱۹ ۶-۶. شاخص‌ها بر اساس سوره مبارکه «عبس»
- ۳۲۰ ۷-۶. شاخص‌ها بر اساس سوره مبارکه «بلد»

۳۲۳ فصل چهارم: تدبیر در روابط جامعه

- ۳۲۵ ۱. نیاز انسان و جامعه به امر و نهی و امر و ناهی
- ۳۲۸ ۲. نیاز انسان و جامعه به حاکمیت امام و دین
- ۳۳۲ ۳. دین عامل مرزبندی جامعه
- ۳۳۴ ۴. روابط بین جوامع
- ۳۳۶ ۱-۴. غایت روابط جوامع

۳۴۰	۴-۲. راه‌های بهره‌مندی از روابط جوامع
۳۴۰	۴-۲-۱. فهم منافع تحقق روابط جوامع
۳۴۳	۴-۲-۲. فهم نیاز و ضرورت حضور امام برای تحقق حاکمیت الهی بر جامعه
۳۸۱	۵. فهم نیاز نسبت به حاکمیت دین خفیف و سعی در تحقق آن
۳۸۵	فصل پنجم: تدبیر در حاکمیت دین در جامعه
۳۸۸	۱. شئونات مربوط به حاکمیت ولایت الهی
۳۹۱	۱.۱. سطاح و مراتب ولایت
۳۹۲	۱-۲. مکان ولایت
۳۹۳	۱-۳. عناصر ولایت
۳۹۴	الف. ولایت
۳۹۵	ب. خفیف
۳۹۷	ج. قیادت
۳۹۸	د. نصرت
۳۹۹	هـ. دلالت
۴۰۰	و. عین بودن
۴۰۰	۱-۴. روش اقاء ذکر
۴۰۵	۱-۵. روش تدبیر امر
۴۰۸	مراحل تدبیر امر
۴۱۰	۱-۶. مراحل جریان یافتن امر
۴۱۳	۱-۷. واسطه‌های هدایت
۴۱۴	۱-۸. واقع شدن دین الهی
۴۱۶	۱-۹. تحقق وعده‌های الهی
۴۱۸	۲. راه‌های تحقق حاکمیت دین بر جامعه
۴۲۱	۲-۱. پذیرش ولایت اهل بیت علیهم‌السلام و رفع موانع حاکمیت آنها در جامعه
۴۲۲	۲-۲. بسترسازی برای تحقق امت واحده در توحید
۴۵۴	۲-۳. سعی در تشکیل حکومتی مشابه حکومت امیرالمؤمنین علیهم‌السلام
۴۵۵	۲-۳-۱. سعی در تحقق زندگی توحیدی
۴۵۸	۲-۳-۲. سعی در ایجاد و گسترش عدالت اجتماعی
۴۶۲	۲-۳-۳. التزام به منشور حکومتی امیرالمؤمنین علی علیهم‌السلام
۴۸۶	۲-۴. تلاش در تحقق امتی مطلوب امام زمان عجل‌الله‌فرجه
۴۸۶	۲-۴-۱. ویژگی‌های فرهنگ عمومی جامعه مطلوب امام زمان علیهم‌السلام
۴۸۸	۲-۴-۲. ویژگی‌های فضاهای اختصاصی جامعه مطلوب امام زمان علیهم‌السلام
۴۹۵	کلام آخر
۴۹۹	منابع
۵۰۵	نمایه

عالم هستی تمامی مظهر و جلوه اسماء الهی است که به واسطه رحمت عامه خداوند هستی یافته و به واسطه آن، هستی خود را تداوم می‌بخشد. طبیعتاً هیچ شأنی از شئون عالم را نمی‌توان یافت که از تجلی اسماء جلال و اکرام خداوند تهی باشد. هم‌تدریجاً وجه تمایز میان انسان با دیگر موجودات نیز در فهم و شناخت همین حقیقت و عمل مبتنی بر آن است. از این رو است که حیات حقیقی انسان را حیاتی علمی و ادراکی بیان می‌دارند.

با این توضیح روشن می‌شود که غایت ارسال رسولان الهی از جانب خداوند نیز چیزی جز این نبوده که انسان‌ها تمامی پدیده‌ها و وقایع بیرونی و درونی خود را، آیات و نشانه‌های الهی و انفسی دیده، و بدین ترتیب با برپاداشتن نظام قسط و میزان که بر محور علم و عقل برپا می‌شود، تجلی حقیقی اسماء الهی شوند.

در این میان قرآن از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. قرآن خود تجلی تام و کمال توحید است که به واسطه وجود مقدس پیامبر گرامی اسلام (ص) در اختیار انسان‌ها قرار گرفته، تا مسیر تجلی توحید را در ذره ذره عالم هستی تبیین نماید، تا بدین ترتیب آدمی در هیچ چیز نظر نکند مگر آنکه پیش از آن، در آن، و پس از آن، خداوند را مشاهده کرده باشد. پس خداوند پیش از آنکه دست

بر خلقت انسان نهد، حقیقت قرآن را بر سریره جان او تعلیم نمود، و انسان به واسطه قرآن به مقام بیان رسید تا بتواند هر چیز را تبیین نموده، با هر چیز خدا را دیده، در هر چیز او را جستجو نموده و همگی او شود.

پر واضح است که در چنین مکتبی حرف از جدایی قرآن از علم، قرآن از زندگی، قرآن از سیاست، قرآن از اجتماعیات، قرآن از تجربه، و اساساً هرگونه جدایی میان قرآن از هر شئی از شئون انسان و عالم هستی، گناهی نابخشودنی و تکذیبی آشکار است که عاقبتی بس دردناک را برای فرد و البته جامعه به همراه خواهد داشت.

دنیای امروز تنها این حقیقت آشکار را انکار نموده که آشکارا سعی در مقابله با آن دارد. تجلی انقلاب اسلامی قرآن در عصر حاضر، بیش از همه از این منظر می‌بایست مورد توجه قرار گیرد که یکبار دیگر، محوریت قرآن و آموزه‌های انبیای الهی، و بالأخص قرآن و سیره پیامبر مصلی و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام در جریان زندگی انسان نمودار ساخته، و انسان قرن بیستم و بیست و یکم را متوجه حقایق فکری و معنوی خود ساخت. حرکت به سوی یرپایی تمدن اسلامی با محوریت قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام، مهم‌ترین دستاورد حرکت و قیام امام خمینی (ره) است.

بر این اساس مهم‌ترین وظیفه و رسالت عالمان و محققان و مراکز علمی آن است که به برکت فضای ایجاد شده، حرکت انقلابی صورت گرفته را ادامه داده و تا توحیدی نمودن تمامی شئون علم، و تارساندن توحید به تمامی عرصه‌های زندگی بشر، از پای ننشینند. تأکیدهای رهبر فرزانه انقلاب درباره لزوم تولید علم مبتنی بر قرآن را می‌توان از این ره‌آورد، مورد تحلیل و بررسی قرار داد.

مجموعه حاضر سعی نموده است تا گام نخست را در راستای تولید و تبیین علم مبتنی بر قرآن و البته سیره و روایات اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام بردارد. بر این اساس نخست پژوهش‌های گسترده و جامعی در خصوص مبانی و روش‌های تدبیر در قرآن و برداشت از روایات صورت گرفت. سپس محورهای اصلی تولید علم شناخته شده و در ادامه به بررسی و تبیین زیرمجموعه‌های هر یک از این محورها پرداخته شد.

بر این اساس مطالعات در چهار حوزه قرآن و امام، هستی، انسان و جامعه صورت گرفته است:

- در بخش «قرآن و امام»، ضمن شناخت دقیق ساختار قرآن و امام، مبانی و روش‌های بهره‌گیری از این دو تبیین می‌شود. همچنین این بخش ارتباط تنگاتنگی با ادعیه وارده از اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام دارد که پس از تبیین و نگارش مطالب مربوط به این

بخش، به صورت جداگانه مورد بررسی قرار خواهد گرفت، ان شاء الله.

- در بخش «هستی» نحوه تجلی اسماء و صفات الهی در عالم هستی مورد شناسایی قرار گرفته و سعی می شود تا چگونگی شناخت خداوند در مراتب مختلف عالم هستی تبیین شود.
- در بخش «انسان» ضمن تبیین عناصر ساختار وجودی انسان بر اساس قرآن و روایات، ابعاد و مؤلفه های وجودی او شناسایی شده و مبانی و روش های شکوفایی هر یک تبیین می شود.

■ در بخش «جامعه» نیز همچون بخش انسان، عناصر مختلف ساختار وجودی جامعه به دقت شناسایی شده و مبانی و روش های شکوفایی جامعه بیان می شود.

آنچه در این مجموعه بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته تألیف و نگارش مطالعات انجام شده در سطوح مختلف است. سعی می شود هر یک از محورهای یادشده نیازمند تبیین مبانی و اصولی هستند که اساس چیرستی، چرایی و چگونگی را برای هر یک به دقت تبیین نماید. لیکن همین مبانی می بایست علاوه بر آنکه در سطوح مختلف امکان آموزش را داشته باشد، ضمناً تا مرحله عملی و کاربردی نیز نازل گردد تا بدین ترتیب تمام تجلی عینی آن را مشاهده نمود. بر این اساس کتاب های حاضر در شش قالب کلی تهیه و تدوین شده اند:

- کتاب های «بنیادی»: در این کتاب ها موضوعات اساسی و پایه ای از منظر چیرستی، چرایی و چگونگی مورد بررسی و تبیین قرار می گیرد. این کتاب ها، کتاب های اساسی و پایه ای هستند که مبنا و اساس مطالب علمی دیگر کتاب را فراهم می نمایند.
- کتاب های «ساختارشناسی»: در این کتاب ها نقشه موضوعات اساسی و بنیادی ترسیم شده و فرد با تعاریف مربوطه آشنا می شود. بر این اساس این کتاب ها پیش از آنکه به مقام اثبات و نقد و نظر باشند، در مقام تعریف بوده و با استفاده از تمرین در بخش میاجه مطرح شده در آن، امکان شناخت ساختاری و کلان را نسبت به موضوع مورد بحث فراهم می نمایند.
- کتاب های «راهبردی»: طبیعتاً هر یک از موضوعات بنیادی از مجموعه ای از موضوعات جزئی تر پدید آمده که ارتباط منسجم و نظام مند میان این اجزاء، امکان تحقق موضوعات پایه ای و اساسی را فراهم می نماید. بر این اساس کتاب های راهبردی در مقام بررسی و تبیین این موضوعات قرار دارند که اساساً به دلیل جزئی تر بودن به حوزه عمل نزدیک تر می باشند. بنابراین اگرچه این کتاب ها صورتی تبیینی دارد، لیکن فضای بحث در آنها با کتاب های بنیادی متفاوت است.

■ کتاب‌های «مهارتی»: آنچه مسلم است اینکه تحقق و پیاده‌سازی موضوعات راهبردی در عرصه زندگی، امکان تحقق کلمه توحید را فراهم می‌نماید. بر این اساس در کتاب‌های مهارتی سعی شده تا با استفاده از تمرین، مهارت و البته فعالیت‌های عملی، این امکان فراهم شود تا فرد توانمندی عملی خود را در راستای موضوعات تبیین شده بالا ببرد.

■ کتاب‌های «عمومی»: این کتاب‌ها با هدف ارتقای فرهنگ عمومی نگاشته می‌شود که برخی مستقیماً به قرآن پرداخته و برخی موضوعات مبتلابه جامعه را با رویکرد قرآنی و به شکل ساده و روان بیان داشته است.

■ کتاب‌های «از نگاه المیزان»: تفسیر قَیم المیزان حکم میزان را در مطالب نگاشته شده در کتاب‌های فوق‌الذکر دارد. در این مجموعه موضوعات مورد بررسی در کتاب‌های مختلف از نظر تفسیر میزان مطرح شده و به صورت یکپارچه ارائه می‌گردد. این کتاب‌ها نقش محوری در سیرهای مطالعاتی ویژه دانشجویان و طلاب خواهد داشت.

امید است نظرات، پیشنهادات و مساعدت‌های اساتید، طلاب و دانشجویان محترم بر سرعت، دقت و غنای علمی و معنوی این آثار افزوده و در ذیل عنایات ویژه امام عصر (علیه‌السلام) ظهور آن عزیز یگانه را فراهم سازد.

مدیریت انتشارات علمی قرآن و معارف علیهم‌السلام